

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЗАПОВІДНИК
«КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА»

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ
ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ
педагогічної освіти
і освіти дорослих
імені Івана Зязюна
НАПН України

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА – проблеми, сьогодення, перспективи

*Матеріали Дванадцятій
науково-практичної конференції
(25–26 вересня 2024 р.)*

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЗАПОВІДНИК
«КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА»

НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЗАПОВІДНИК
«КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКА
ЛАВРА»

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ
педагогічної освіти
і освіти дорослих
імені Івана Зязюна
НАПН України

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА – проблеми, сьогодення, перспективи

*Матеріали Дванадцятій науково-практичної конференції
(25–26 вересня 2024 р.)*

КИЇВ – 2024

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

- Остапенко Максим Анатолійович*, кандидат історичних наук, генеральний директор Національного заповідника «Києво-Печерська лавра» – голова
- Крайній Костянтин Костянтинович*, кандидат історичних наук, заступник генерального директора Національного заповідника «Києво-Печерська лавра» з наукової роботи – співголова
- Ничкало Нелля Григорівна*, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України – співголова
- Лук'янова Лариса Борисівна*, доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України
- Філіпчук Наталія Олександрівна*, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу змісту і технологій навчання дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, член Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта ХХІ століття»
- Караманов Олексій Владиславович*, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, завідувач Науково-навчальної лабораторії музейної педагогіки Львівського національного університету імені Івана Франка – співголова
- Топилко Олег Васильович*, начальник відділу музейно-освітньої роботи Національного заповідника «Києво-Печерська лавра» – відповідальний секретар
- Белоусова Тетяна Костянтинівна*, фахівець I категорії відділу музейно-освітньої роботи Національного заповідника «Києво-Печерська лавра» – відповідальний редактор
- Столова Ганна Олександрівна*, заступник начальника відділу музейно-освітньої роботи Національного заповідника «Києво-Печерська лавра»
- Завадська Олена Анатоліївна*, фахівець I категорії відділу музейно-освітньої роботи Національного заповідника «Києво-Печерська лавра»

Рецензент:

- Прокіп Андрій Володимирович*, кандидат історичних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу зброї «Арсенал» Львівського історичного музею, викладач ВСП «Педагогічний фаховий коледж Львівського національного університету імені Івана Франка»

Рекомендовано до друку:
Вченою радою Національного заповідника «Києво-Печерська лавра»
(протокол № 7 від 27.09.2024 р.)

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори

Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. Матеріали Дванадцяті науково-практичної М341 конференції (25–26 вересня) / Національний заповідник «Києво-Печерська лавра». – Київ: 7БЦ, 2024. – 79 с.
ISBN 978-617-549-431-8

До збірника увійшли розвідки учасників Дванадцяті науково-практичної конференції щодо проблем розвитку музейної педагогіки, питань сучасної інтерпретації історико-культурної спадщини та використання її потенціалу в освіті і вихованні дітей. Учасники конференції – музейники, наковці, викладачі вищих навчальних закладів, керівники й педагогічні працівники вищих, загальноосвітніх, середніх спеціалізованих установ, закладів позашкільної освіти, педагоги-психологи, представники громадських організацій та ін. У своїх статтях вони узагальнюють набутий досвід та визначають закономірності, методи і форми діяльності у музейній педагогіці.

ББК 79.1(4УКР)

ЗМІСТ

<i>Топилко О. В. Белоусова Т. К.</i>	Музейний простір як дієвий чинник у пізнанні, адаптації та рекреації військовослужбовців та членів їхніх сімей	5
<i>Абашіна Л. О. Трощинська О. І.</i>	Музейна гостина як форма роботи з відвідувачами: з досвіду НІКЗ «Чигирин»	10
<i>Акатріні В. М. Акатріні М. М.</i>	Експонати фестивалю Mandyczewski Fest у фондах історико-етнографічного музею Багринівського ліцею	13
<i>Вовк М. П.</i>	Внесок Миколи Сумцова у розвиток української фольклористики і музейної справи	16
<i>Волошин С. В.</i>	Використання музейного потенціалу в закладах вищої освіти	19
<i>Головченко М. В.</i>	Адаптація музеїв до нових викликів медіапростору	21
<i>Зайченко О. К.</i>	Музейний акціонізм як напрям музейно-педагогічної діяльності	24
<i>Караманов О. В.</i>	Поширення терапевтичних практик музею у процесі комунікації з відвідувачами	27
<i>Кореняк О. Ю.</i>	Арт-терапевтичні заняття для дітей та дорослих в музеї як інструмент емоційного розвантаження	30
<i>Кучерявий О. Г.</i>	Розвивальний потенціал музейної педагогіки у вимірі професійної підготовки викладача вищої педагогічної школи	32
<i>Марчук Г. Л. Максимчук В. Б. Фурса Л. А.</i>	Роль музейно-педагогічних проєктів в освітньому просторі сучасного коледжу	34
<i>Махота О. О.</i>	Досвід проведення дитячих археологічних заходів на території Національного заповідника «Києво-Печерська лавра»	37
<i>Мисько Ю. В. Тараненко С. П. Пефтіць Д. М. Махота О. О.</i>	Організація Науково-дослідної археологічної лабораторії Національного заповідника «Києво-Печерська лавра» та досвід її освітнього використання	41
<i>Новосельський А. М. Королевська Г. В.</i>	Методико-педагогічна ідея гри-вікторини «На повну потужність!» у Національному музеї «Чорнобиль»	44
<i>Павленко Ю. Г.</i>	Роль і місце музейної педагогіки у професійній підготовці бакалаврів спеціальності «початкова освіта»	47
<i>Палійчук О. В.</i>	Інтеграція історії українського козацтва для дошкільників у дистанційному форматі	50

<i>Сасико В. М.</i>	Музеї та їхні куратори: Віктор Іванович Гошкевич як представник наукових шкіл М. І. Петрова і В. Б. Антоновича	53
<i>Соловійов В. В.</i> <i>Шапошнікова А. В.</i>	«Історія через предмети»: особливості циклу музейних занять в умовах повномасштабної війни	56
<i>Танявська Я. А.</i>	Особливості застосування музейної педагогіки в закладах дошкільної освіти	60
<i>Удовиченко І. В.</i>	Застосування аксіологічного підходу на прикладі виставки «Українська одіссея. Офорти В. Бахтова до поеми Л. Костенко»	63
<i>Філіпчук Н. О.</i> <i>Грищенко Ю. В.</i>	Національні цінності музейної педагогіки у культурному відродженні нації	68
<i>Фрусевич А. М.</i>	Візія освітніх проєктів та програм у Музеї гетьманства	71
<i>Швачко Я. Л.</i> <i>Троциньська О. І.</i>	З досвіду створення дитячих музейних просторів	74
<i>Шкорубська В. П.</i>	Діяльність військово-історичних музеїв в умовах російської збройної агресії	76

Повідомлення

<i>Карчина Л. Я.</i>	Третя Міжнародна літня наукова школа з музейної педагогіки «Збереження національної культурної спадщини України»	78
----------------------	--	----

Танявська Ярина Андріївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології
дошкільної та спеціальної освіти
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Пошук ефективних форм і методів виховання й навчання дітей – одна з характерних тенденцій сучасної педагогічної науки, яка все активніше акцентує увагу на необхідності підвищення ролі музейної педагогіки в освітньому процесі різних ланок освітньої системи України, у тому числі дошкільної сфери. Йдеться не лише про внутрішню функцію музеїв, пов'язану із збором, збереженням та дослідженням експонатів, але й зовнішню функцію – освітньо-просвітницьку, що спрямована на діалог і взаємодію з відвідувачем [6, 277–280].

У цьому контексті музейну педагогіку трактують, зокрема, як галузь діяльності, покликаної в умовах музейного середовища, на основі міждисциплінарного та поліхудожнього підходу передавати через педагогічний процес набутий культурний досвід.

Про значний освітньо-виховний потенціал музейної педагогіки свідчить розгалужена межа громадських музеїв, зареєстрованих відповідно до Положення про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України. Станом на 2018 рік було зареєстровано 4130 музеїв. Основна частина громадських музейних закладів належала загальноосвітнім школам – 3762 (91,1%). Натомість заклади профтехосвіти мали у своєму розпорядженні 175 музеїв (4,2%), позашкільної освіти – 153 (3,7%), а дошкільної освіти 40 (0,97%) [2].

У наступні роки спостерігалася тенденція до зменшення кількості зареєстрованих музеїв при закладах освіти, але співвідношення загалом залишалось сталим. На перше січня 2021 року у сфері управління Міністерства освіти і науки України нараховувалося 3837 громадських музеїв, із них при закладах загальної середньої освіти – 91,1%, при закладах професійної освіти – 4,2%, при закладах позашкільної освіти – 3,5%, при закладах дошкільної освіти – 1,1% [4, 225].

Станом на 2018 рік мережа громадських музеїв при закладах дошкільної освіти була представлена в 13 областях України і місті Києві. Безперечним лідером у цьому процесі була столиця нашої держави, де у 2018 році діяло 10 музеїв. У Закарпатській області нараховувалося 7 музеїв, Харківській – 5, Тернопільській – 4, Волинській – 3. По 2 дошкільних музеї зафіксовано в Херсонській і Черкаській областях, а по одному – в Житомирській, Запорізькій, Київській, Луганській, Одеській, Полтавській і Хмельницькій. Натомість музейні інституції при закладах дошкільної освіти не створені в 11 областях України.

Такі статистичні дані можна розцінити як свідчення обмеженого потенціалу музейної педагогіки в дошкільній сфері, але таке враження про найнижчу ланку освітньої системи України є не тільки поверховим, але й хибним.

У роботі з дошкільниками можна виокремити чотири головних напрями використання музейної педагогіки, які характеризуються як способом залучення дошкільнят до музейної сфери, так і рівнем використання музейних засобів з метою залучення дітей до історичної і культурної спадщини суспільства та пізнавального, естетичного, розумового і творчого розвитку [1, 398].

Перший напрям – це дорога до музею. Він відзначається тим, що діти, згідно із заздалегідь складеною програмою, здійснюють екскурсії до класичних (дорослих) музеїв і стають їхніми постійними відвідувачами.

Другий напрям – запрошення дітей до музею. У цьому разі музейні працівники за певним графіком приходять в дошкільний заклад до дітей і зацікавлюють розповідями про особливість музейного закладу, його тематичні експозиції та експонати. Добре враження справляє на дітей демонстрація окремих експонатів, використання з цією метою новітніх інформаційних технологій. Діти отримують своєрідне запрошення до музею, яке можна реалізувати з батьками та родичами або ж дошкільними педагогами і друзями з дитячого дошкільного закладу.

Третій напрям – створення елементів музейного середовища в освітньому просторі дошкільного закладу. Йдеться про тематичні експозиції, музейні осередки в різних вікових групах і загальних приміщеннях, тобто про своєрідні міні-музеї, експонати яких мають не тільки історико-культурне значення, але й використовуються в навчальному процесі.

Четвертий напрям – організація в закладі дошкільної освіти виокремленого музею, який містить оригінальні експонати і здійснює різнопланову просвітницьку діяльність. Йдеться не лише про дітей освітнього закладу, але й про родини вихованців, дітей інших дошкільних закладів і навіть учнів найближчих шкіл.

Цікаві результати продемонструвало опитування в Закарпатській області, що було проведене з метою виявлення ефективності використання музейної педагогіки в місцевих закладах дошкільної освіти. На опитувальник Google forms, що був поширений у 505-ти закладах дошкільної освіти, надійшло 462 відповіді. Вони засвідчили, на 2022 рік у Закарпатській області мережа дошкільних музеїв поступово розширюється. Якщо у 2018 році було зареєстровано 7 музеїв, то через чотири роки їхня кількість зросла до 10-ти. І ця тенденція видається сталою.

Одним із кращих дошкільних музейних закладів Закарпаття вважається етнографічний музей українського побуту, розміщений у ЗДО № 21 міста Ужгорода «Ластовічка». Ще в 2017 році, у рамках конкурсу музеїв при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України, йому було присвоєно звання «зразкового».

Водночас опитування засвідчило, що далеко не кожен заклад дошкільної освіти має можливість створити власний музей. Тому виконати функцію забезпечення умов для безпосереднього залучення дошкільнят до світу культури і реалізації принципів музейної педагогіки можуть міні-музеї у дошкільному закладі. Такі музейні осередки, що оформлені відповідно до певної теми, можуть містити, окрім «музейних експонатів», дитячі роботи, створені малечею до і після відвідування класичних музеїв.

На запитання «Чи є у Вашому закладі міні-музей?» 340 опитуваних відповіли «так» і лише 126 – «ні», що свідчить загалом про значний потенціал музейної педагогіки в дошкільній сфері і намагання його використовувати в повсякденній освітній роботі.

Серед дошкільних міні-музеїв Закарпаття найбільш поширеними є «українські хати-світлиці», музейні осередки народної іграшки, ляльки-мотанки. Водночас створені міні-музеї писанки, бабусиних рушників, міні-музей кераміки та виробів із лози, міні-музей черепашки тощо [5, 125].

Музейні осередки широко представлені в дошкільних закладах Чернівецької області, хоча не завжди при їхньому описі робиться акцент на музейному характері, а розглядаються вони як складові частини єдиного розвивального простру [3, 7–8]. У закладі дошкільної освіти № 33 «Оселя талановитих» тривалий час діяв своєрідний міні-музей природи, що складався з природничого групового осередку, галявини лікарських рослин і метеоцентру. Як міні-музей казки функціонували куточки казок, оформлені у вигляді великих колажів на стінах, і облаштована з ініціативи батьків територія під назвою «галявина казок», де були відтворені сценки з різними улюбленими персонажами малечі.

У недалекому майбутньому повернуться в єдиний розвивальний простір дошкільних закладів міні-музеї бойової (української) слави. Практично кожний дошкільний заклад вже має у своєму розпорядженні важливі історичні предмети, пов'язані з боротьбою українців проти російської військової агресії. Українські прапори з підписами захисників України, світлини і подяки за підтримку, бойові нагороди і шеврони – ці та інші музейні експонати матимуть значний вплив на виховування гордості за борців за свободу та незалежність України, а також бажання наслідувати їхній приклад.

Примітки

1. *Беленька Г. В.* Місце музейної педагогіки в освітньому процесі сучасного дошкільного навчального закладу // Педагогічний процес: теорія та практика. – Кам'янець-Подільський, 2015. – № 18. – С. 396–400.
2. Інформація про стан національно-патріотичного виховання дітей та молоді та розвиток туристсько-краєзнавчого напрямку позашкільної освіти в 2018 році. – URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1bZssdPvibwTlfVrP3QmLnFPJySrR1OyX>
3. *Квасецька Я., Квасецька М.* Заклад дошкільної освіти як єдиний розвивальний простір // Дошкільне виховання. – 2017. – № 11. – С. 7–10.
4. *Омельченко Н., Омельченко І.* Шкільні музеї Чернівецької області та виклики пандемії COVID-19 // Музейна педагогіка в науковій освіті: збірник тез доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 25 листопада 2021 р. – Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 2021. – Ч. 2. – С. 224–227.
5. *Резо Г. І., Резо О. Ю.* Використання музейної педагогіки в закладах дошкільної освіти Закарпаття // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Збірник наукових праць. – Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2022. – Вип. 89. – С. 123–128. – URL: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.89.25>
6. *Філінчук Н. О.* Педагогічно-просвітницька діяльність музеїв України (кінець XIX – початок XXI століття): монографія за науковою редакцією Н. Г. Ничкало. – Київ: Вид-во ТОВ «Юрка Любченка», 2020. – 468 с.

Наукове видання

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА – ПРОБЛЕМИ, СЬОГОДЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ

Матеріали Дванадцятої науково-практичної конференції

Відповідальний за випуск
Топилко О. В.

Редагування, коректура
Белоусової Т. К.

Верстка, макетування
Єгорової Л. М.

Наша адреса:
Національний заповідник «Києво-Печерська лавра»
Відділ музейно-освітньої роботи
м. Київ, вул. Лаврська, 9, корп. 20

Підписано до друку 20.09.2024 р. Папір офсетний.

Формат 60×84/8. Набір комп'ютерний.

Ум. друк. арк. 9,18. Зам. № 2309-24.

Наклад 57 прим.

Видавець і виготовлювач ТОВ «7БЦ»

03067, м. Київ, вул. Олекси Тихого, 84

e-mail: 7bc@ukr.net, тел: (044) 592-00-80

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №5329 від 11.04.2017